

Pyhäjärvi

Karjalan Liiton pitäjämessuilla 1000 kävijää

Karjalan Liiton pitäjätöimikunnan järjestäminä pidettiin ensimmäiset varsinaiset pitäjämessut Karjalatalossa lauantaina 14.4. Kaikki pitäjäteisöt olivat saaneet kutsun tilaisuuteen mutta aivan kaikki 44 kokonaan luovutettua pitäjää, kaupunkia tai kauppalaa ei katsonut aiheelliseksi tulla massatapahtumaan mukaan. Näyttelyn avauksessa voitiin kuitenkin paikalla olevan yli 30 esittelypöytää ja lisäksi eteisaulassa olivat Karjala-lehden ja pitäjälehtien osastot. Näyttely oli avoinna vain yhden päivän ajan ja senkin vain kello

11–17. Tuon ajan kuluessa näyttelyyn ja sen oheistapahtumiin tutustunut väkimäärä n. 1000 henkilöä ylitti järjestäjät positiivisesti. Talon juhlasalin ja eteishallin avarat tilat ja väljästi asetetut näyttelypöydät mahdollivat kuitenkin valtaisan väkimäärän hyvin tutustumaan pitäjien esittelyihin.

Messujen avauksen suoritti 1.5. Karjalan Liiton uutena toiminnanjohtajana aloitettava Satu Hallenberg. Avauksen yhteydessä esiintyi myöskin Karelia-kuoro. Ravintolan tiloihin oli järjestetty ”Sellane ol Viipuri” valokuvänäyttely, jossa esi-



Unto Komosen pienoismalli ”Pyhäjärven kirkko” Pitäjämessujen näyttelyssä. Kuva Kauko Hinkkanen.



Inkeri ja Arja Hiiri Pyhäjärven myyntipöydän ääressä.

teltiin valokuvaaja Eino Par-tasen kuvia 1930-luvun Viipurista.

Karjalatalon toinen ja kolmas kerros oli myöskin varattu näyttelyä tukeviin esittelyihin. Yläsalissa näyteltiin vanhoja maisemafilmejä ja videokuvausko-tiseutumakkoilta. FT Pirjo Uino esitelmöi Karjalan esihistorian tärkeistä löydösistä. DI Kalevi Hyytiä esitteli

Sortavala-salissa karjalan karttoja ja Käkisalmi-salissa sukututkimuspiirit esittäytyivät. Heraldikko Jukka Suvisaari antoi mielenkiintoisen tietoisun heraldiikasta ja karjalaisista vaakunoista. Ennen sotaa kuvatut filmit ja kotiseutumattojen otokset saivat pariinkin otteeseen salin täyteen katselijoi-ta.

Aivan oman ainutlaatui-

sen kokonaisuutensa taiteilija Unto Komonen sai aikaan luovutettua ja muutamien muiden alueen kirkkojen pienoismallinäytellyllään. V. 1927 Käkisal-messa syntynyt Komonen kertoi valmistaneensa noin kaksi kirkko vuodessa. Kysymykseen kuinka monta tikkaa mm. Pyhäjärven kirkkoon oli käytetty taitelija ei osannut suoralta kädeltä vastata.

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiöllä ja Vpl. Pyhäjärvi-seuralla on varsin tärkeä rooli tuoda myöskin valtakunnan tasolla omaa kotipitäjäämme esille. Yhteisin voimin ja asiat tärkeysjärjestyksen pistämällä pystymme jatkossa entistä paremmin hoitamaan suuriakin haasteita.

REINO ÄIKIÄ

Juhlat jatkuivat Vpl. Pyhäjärvi-seuran kokouksessa

Vpl. Pyhäjärvi-seuran sääntömääräinen kevätkokous pidettiin lauantaina 14.4. Karjala-talolla. Kokouksen avauksen suoritti seuran puheenjohtaja Kaarina Pärssinen luoden katsauksen seuran viime vuoden toimintaan ja palauttaen lisäksi mieleen hiljan pidetyt onnistuneet 50-vuotishiljat sekä onnistuneesti alkaneet ”Muistojen järvi” videon ja 50-vuotishistoriikin markkinoinnin.

Kokouksen puheenjohtajaksi

valittiin Kaarina Pärssinen ja sihteeriksi kutsuttiin seuran sihteeri Eeva-Liisa Mikkola. Kokous todettiin laillisesti koolle kutsutuksi ja päätösvaltaiseksi. Hiljattain pidettyjen juhllisuuksien sarja jatkui, sillä kokoukseen oli nyt saapunut myöskin seuran perustajajäsen Jaakko Viskari saaden kunnia-kirjan. Karjalan Liiton myöntämät pronssiset ansiomerkit saivat Pekka Matikka ja Eero Sirkkiä. Merkkien jaon kohokohdaksi

muodostui seuran varapuheenjohtajalle Paavo J. Paavolalle Karjalan Liiton taholta myönnetyn liiton kultaisen ansiomerkin julkistaminen. Pitkään karjalaisuuden hyväksi työtä tehneelle Paavolalle merkin luovuttivat Karjalan Liiton vs. toiminnanjohtaja Mervi Piipponen ja 1.5. tehtävät vastaanottava uusi toiminnanjohtaja Satu Hallenberg.

Kokouksessa hyväksyttiin vuoden 2006 tilin ja tilinpäätös

ja vastuuvapaus myönnettiin. Lisäksi kerrottiin kokoukselle vuoden 2007 toiminnasta. Uuden Karjalan Liiton toimesta perustettuun Pitäjähdistysten liiton hallitukseen on valittu mm. Vpl. Pyhäjärvi-seuran puheenjohtaja Kaarina Pärssinen. Kokouksen päätteeksi nautittiin maittavat täytekakkukahvit ja kokousväki ehti vielä tutustua pitäjämessuihin.

REINO ÄIKIÄ



Paavo J. Paavola.

23. 4. 2007



Pitäjämessut Karjala-talolla

Karjalan Liiton pitäjätoimikunta on jo usean vuoden ajan järjestänyt erilaisia tapahtumia, joissa käsitellään luovutettujen alueiden pitäjiä ja niiden toimintaa. Yleensä nämä tapahtumat ovat joko Karjalatalossa esittelyjen tai esitelmläisyyksien muodossa ja kesäjuhlien yhteydessä lähinnä erilaisten näyttelyjen muodossa.

Ensimmäistä kertaa oli 14.4. varsinaiset pitäjämessut vuorossa. Tarkoituksena oli saada mahdollisimman monta luovutettua aluetta, kauppalaa ja kaupunkia esittelypöydän ääreen kertomaan omasta pitäjästänsä ja samalla myymään kirjoja ja muita tuotteitaan. Kokonaan luovutetuista 44 kunnasta paikalla oli juhlasalissa hieman yli 30. Lisäksi aulan seinillä olevissa kookkaissa tauluissa olivat kaikki pitäjät esillä.

Kukin pitäjä oli saanut hyvissä ajoin ohjeet valmistautua esittelyaineistolla mukaan näyttelyyn. Valitettavasti muutamat pitäjät eivät katsooneet yksipäiväisiä messuja sen arvoiseksi, että omasta pitäjästä kannatti lähteä mukaan. Pitkä matkakaan ei voi olla passiivisuuden syynä, sillä pääkaupunkiseudulla on miltei jokaisesta luovutetusta alueesta jonkinasteinen yhteisö olemassa.

Pyhäjärvi oli useasti mukana Kurkijoen ja Käkisalmen alueen pitäjien rivistössä. Niin myös Kirvu, Räisälä, Kaukola, Hiitola ja Kurkijoki. Suvannon seudun muut pitäjät olivat myöskin mukana toisella puolen salia. Sen sijaan Käkisalme loisti poissaololleen.

Useimmat pitäjien pöytien esittelijät olivat pukeutuneet oman pitäjänsä kansallispuvuihin tuoden näin oman pitäjänsä tunnelukset esiin. Useimmissa myyntipöydissä todettiin kuinka hauskaa on olla yhteisesti koolle. Yhden päivän myyntisalido ei useinkaan ollut päätä hipovaa luokkaa mutta samaan hengen vetoon tuotiin esiin se seikka, että kaikkea ei voida mitata rahassa. Oma pitäjä tuli esiteltä ja kiinnostus saatiin heräämään.

Niinpä mekin säätiiön ja Vpl. Pyhäjärvi-seuran edustajat saimme pöydän ääressä kunnian kertoa usealle messuvieraalle missä oli aikoinaan Pyhäjärvi Vpl. Monen kysyjän joku esivanhemmista oli syntynyt Pyhäjärvellä ja juttua ja kyselyä riitti myöskin heidän taloltaan. Vpl. Pyhäjärvi-lehteä tehtiin tunnetuksi jakamalla pitäjälehtien infopöydästä yli 200 maaliskuun numeroa halukkaalle. Monet kirjojen kirjoittajat saivatkin varmasti kyselyitä kotikylän kirjoista, sillä olihan maaliskuun lehdessä ensimmäistä kertaa pyhäjärveläisyttä käsittelevä kirjaluettelo esillä.

Messut ovat aina myöskin meille päättäjille opintomatka. Messuilla voi nimittäin tarkkailla muiden pitäjien myyntiartikkelien määrää ja laatua. Itseäni on aina vaivannut se, että pitäjätämme puuttuu pyhäjärveläisen naisen nimikkokoru. Tuollainen koru ei tietenkään ole mikään markkinahely eikä sitä ohjeen mukaan voida kantaa Pyhäjärven kansallispuvun kanssa mutta sen saamiseksi pitäisi kiireesti ryhtyä toimiin. Myöskin oman pitäjävaakan kansanpainoksen valmistaminen saattaisi tuottaa iloa moneen perinteitä kunnioittavaan perheeseen ja olisi omiaan kertomaan pyhäjärveläisyydestä kotiin saapuvalle vieraille.

REINO ÄIKIÄ
Karjalan Liiton pitäjätoimikunnan jäsen

Evakkotytön koulutie – kiertokoulusta valkolakkiin

Koulutieni alkoi luultavasti v.1935 kiertokoulussa Ennkuan Nuorisoseuran talolla. Kiertokoulua piti Impi Toiviainen – Impi-täti ja se korvasi osittain koulupiiristämien vielä silloin puuttuneen alakansakoulun.

V.1937 valmistui koulupiiriin uusi koulu Saapruun. Sinne valmistui lisää luokkahuoneita ja se mahdollisti alakoulun aloittamisen oman opettajan johdolla. Aloitin siellä koulunkäynnin syksyllä 1938. Vuosiluokallamme oli kahdeksan oppilasta, samassa luokkahuoneessa olevalla toisella luokalla huomattavasti enemmän. Tämä lukuvuosi saatiin koulua käydä normaalisti.

Syksyllä –39 koulu aloitettiin tavalliseen tapaan syyskuun alussa, mutta jouduttiin talvisodan syytymisen vuoksi lopettamaan marraskuun loppussa. Näin alakoulu toinen luokka jäi parin kuukauden mittaiseksi.

Kesällä –40 olimme evakkoina Alavudella. Sairastuin loppukesällä reumakuumeseen ja jouduin seurakuntatalolle perustettuun siirtoväen sairaalaan. Makasin siellä eri tavoin valittavien mummojen joukossa täysin liikuntakyvyttömänä. Jouduin jopa opettelemaan kävelemisen uudelleen.

Äitini sai syyskuun alussa komennuksen opettajan virkaan Alatorniolle ja matkusti sinne veljeni kanssa. (Sodan aikana siirtolaisopettajat komennettiin avoinna oleviin opettajan virkoihin.) Isä puolestaan toimi pika-asutuslautakunnassa Viroilla. Näin jäin yksin Alavudelle sairaalaan. Mummolan väkikin oli jo muuttanut pois paikkakunnalta. Sitten lopulta, kun pääsin pois sairaalasta eräät tuttavat hakivat minut luokseen ja vähän lisää toivuttuani muutaman vuoden vanhempi Kirsti-serkkuni lähti junalla saattamaan minut Alatorniolle. Siellä pikkuhiljaa aloittelin koulunkäyntiä, nyt kolmannella luokalla.

Alkukesän 1941 olimme koko perhe Viroilla. Jatkosodan syytyttyä isä joutui lähtemään rintamalle ja me muut muutimme Rantasalmelle, josta isän vanhemmat olivat ostaneet tilan.

Äijä ja äiti lähtivät ensimmäisten joukossa Pyhäjärvelle niin että äiti ehti kotiin



Savolaisen perhekuva. Armas Savolainen (1907–1968) ja vaimo Helmi, os. Lukka (1908) Ennkua, vihitty 1930. Lapset: Maija (Virtanen, s. 1931) ja Pertti (s. 1935). Armas Savolainen osallistui yhteisiin harrastustoimiin ja kunnalliselämään ollen muunmuassa kunnallislautakunnan jäsen. Helmi Savolainen oli vuodesta 1929 Ennkuan koulun opettajana.

näkemään savuavat rauniot. Minut ja veljeni haettiin myös Pyhäjärvelle syksyllä niin pian kuin se oli mahdollista.

Kevättalvella –42 olot olivat jo sen verran selkiytyneet, että äiti aloitti koulunpidon jälleen vanhalla Ennkuan koululla. Ne muutamat kuukaudet merkitsivät kohdallani neljännen luokan suorittamista. Luvunvuonna 42-43 suoritettiin viidennen luokan sijaisopettajana olleen luottanutti Kyllösen johdolla. Näin kansakouluaikaani kuului kaksi täyttä lukuvuotta – ensimmäinen ja viides – sekä kolme muutaman kuukauden pätäkää.

Käkisalmen Yhteiskoulu oli aloittanut toimintansa syksyllä –42. Minut haluttiin lähettää sinne ja alettiin kyseillä kaveria mukaani. Lopulta lähdimme pääsykokeisiin Rautiaisen Helvin kanssa ja läpäisimme kokeet.

Syksyllä, kun koulu alkoi, Helvin isä lähti hevoskyydillä viemään meitä Käkisalmeen. Kärryille lastattiin myös erilaisia ruokatarvikkeita vuokraemännälle viäväksi.

Kouluvuosi Käkisalmassa oli vaiherikas. Ensimmäisiä luokkia oli kolme, kussakin 40 oppilasta. Koulua saatiin kevättalveen –44 saakka käydä kunnostetussa yhteiskoulussa. Johonkin aikaan

kevällä koulu otettiin sotilassairaalan käyttöön ja meidät siirrettiin kaupungin kansakoululle. Siellä toiminta jatkui niin, että kansakoululaiset olivat aamuvuorossa ja yhteiskoululaiset iltavuorossa. Sitten siitäkkin koulusta tehtiin sairaala ja me siirryimme pienempään kansakouluun. Sitten sieltäkin oli lähdeittävä ja siirryttiin Ampialan kartanoon. Siellä ainakin ensimmäiset luokat olivat kolmessa vuorossa siten, että koulupäivä oli joko 8-12, 12-16 tai 16-20. Huoneet olivat niin pieniä, että pulpetit oli sijoitettu siten, että oli vain yksi käytävä keskellä. Jos seinän puolella istuva meni esim. taululle, piti koko rivin nousta käytävälle odottamaan. Kaikki ”turhat” aineet kuten voimistelu, laulu ja piirustus oli karsittu pois ja osa tunneista pidettiin myös kartanon puistos-
sa.

Käkisalmea pommitettiin aika usein ja niin välillä istuttiin koulun kellarissa ja välillä yöllä pommisuojassa. Kotona päästiin käymään yleensä neljän viikon välein, kun oli ns. kuukausilomajoko lauantaina tai maanantaina. Kotiin kulkeminen oli yhtä seikkailua. Useimmiten käytettiin armeijan postiautoa, joka oli kuomullinen kuorma-auto. Sitä käyttivät myös lomamatkoillaan olevat sotilaat, jotka pakkasilla pitivät meitä lämpimänä

mantteleitensa suojassa. Tällä kyydillä pääsimme Sortanlahden tienhaaraan, josta oli vielä useita kilometrejä kotiin. Helvin veli yleensä kyyditti meitä hevosella, mutta ainakin kerran jouduimme kovassa pakkasessa iltamyöhällä kävelemään. Toinen vaihtoehto oli tulla junalla Noitermaahan, josta sitten hevoskyydillä kotiin. Yhteyttä kotiin voitiin pitää siten, että pääsimme kasarmilta soittamaan Helvin kotiin.

Kesällä –44 evakkomatka johti Koskenpäälle. Kun koulu tilalla alkoi jouduttiin yhteiskouluun Orivedelle. Asuin siellä tuttavaperheessä jonkin aikaa kunnes muu perhekin muutti sinne. Tammi-kuussa –45 äiti sai komennuksen opettajaksi Lapualla ja niin piti taas muuttoa. Kun tilattu rautatievaunu oli saatu, isä tuli kesken päivän hakemaan minut koulusta suoraan asemalle. Lapualla jatkoin sitten toisen luokan loppuun.

Syksyllä –45 muutettiin taas äidin ja isän työn takia – tällä kertaa Ikaalisiin. Ikaalisten yhteiskoulu oli tupaten täynnä, mutta onneksi siirtoväen lapset oli pakko sijoittaa. Siellä sitten sainkin jatkaa 6 vuotta aina lakiaisiin asti 31.5.1951.

MAIJA VIRTANEN
(o.s. Savolainen)

Kaunista Vpl Pyhäjärveä

Pyhäkylän kp. Kirjatoimikunta onnittelee kaikkia, jotka ovat tehneet ennakkovaroituksen kirjaparista **Kaunistu Vpl Pyhäjärveä osat I ja II**. Kiitoksia jokaiselle toimikunnan ylittäneestä yhteen hiileen puhaltamisesta. Olette kukin osaltanne ennakkovaroitusllemme varmistamassa, että voimme ottaa tästä erittäin laajaa

mielenkiintoa herättäneestä kirjasta riittävän suuren painoksen.

Muistutus niille, jotka vielä harkitsevat ennakkovaroituksen tekemistä: Heti toimeen tarttumalla ehdit varata kirjaparin tällä erittään edullisella ennakkovaroitushinnalla, joka on voimassa vain huhtikuun loppuun. Asiaa hoitavat

Antti Kaasalainen, puh. 044 564 1040, antti.kaasalainen@eloaita.fi, Toivo Hinkkanen, puh. 050 3425 027, larjava@gmail.com ja muut Kirjatoimikunnan jäsenet.

Matti Myöhäisille

Kirjan perhetietojen tarkistus on loppusuoralla. Jos jo-

ku nyt huomaa, että jotain vielä on kertomatta, niin asiasta kannattaa heti neuvotella Toivo Hinkkasen kanssa. Toukokuussa se voi olla jo myöhäistä.

Hyvää yhteistyötä kiittäen ja turvallista sekä virkistävää kevättä toivottaen.

PYHÄKYLÄN
KOULUPIIRIN
KIRJATOIMIKUNTA

Uuden elämän opettelua talvisodan jälkeen

Talvisodan ajan oli Pohjanmaalle evakuoitujen pyhäjärveläistenkin mielissä ajatus: Kun sota loppuu, päästään takaisin kotiin. Sota lopputi maaliskuun 13. päivä 1940, mutta rauhanehdot olivat tyrmistyttävät. Koti ja kotiseutu oli menetetty. Mikä nyt eteen? Erikoisen vaikea tilanne oli maanviljelijöillä. Kevään koittaessa paloi peltoihin mieli, mutta ei ollut paikkaa, jota viljellä.

Olen tutkinut kotipitäjästämme tehtyjä kylä- ja koulu- ja kirkkotoimia saadakseni selville, missä ja miten tuo väli- rauhan aika vietettiin. Aika oli lyhyt, vain noin puolet siitä vuotta, mutta siihen aikaan on sisällynyt monen perheen kohdalla jopa useita muutoksia. On onnistuttu löytämään ensimmäisenä, usein ahtaan ja kylmän evakkopaikan tilalle vähän parempi tilapäisasunto, ja muutettu siihen. Rintamalla palannut perheensä on saanut työpaikan, em. linnoitustöissä tai työjohtajana maatilalla ja muutettu tästä johtuen kauaskin Pohjanmaalta, kuten Sulkavalle ja Lempäälään. On hakeuduttu tuleville pika-asutuspaikakunnille tai ostettu oma maatalo yksin tai isommalla joukolla, ja muutto on tullut tästä syystä. Muutonaiheita on ollut useita ja tuonaikainen elämä siirtokarjalaisten keskuudessa, joista pyhäjärveläiset olivat vain yksi osa, on ollut jatkuvaa liikehdintää. Juhlilla kulkeminen oli silloin tuttua!

Pika-asutuskannan vaikutuksia

Kesäkuun 28. päivä 1940 eduskunta hyväksyi maataloussiirtoväen asuttamiseksi laaditun pika-asutuslain. Pyhäjärveläisten sijoitusalueeksi on jo silloin suunniteltu itäinen Satakunta eli pääasiassa sama alue kuin vuoden 1945 Maanhankintalain jälkeen tehdyssä sijoitussuunnitelmassakin. Kytien kohdalla tosin oli poikkeuksia. Esimerkiksi noitermaalisten sijoituskunnaksi oli määrätty Hämeenkyrö, kun se myöhemmin oli Suoniemi ja kiimajärveläisten kohdalle Punkalaidun, sittemmin Huittinen. Niinpä Pohjanmaan pitäjistä, lähinnä Alavudelta, Kuortaneelta ja Töyvästä alkoi kevään -41 aikana muuttaa pyhäjärveläisperheitä heille nimettyihin kuntiin. Tuosta ajasta on Keuruulla silloin sisarustensa kanssa asunut 16-vuotias Kerttu Pulakka (Niukkanen) kirjoittanut päiväkirjaansa 11.5. -41: "Tuleekoahan meidänkin muutto Hämeenkyröön. Ainaen muuttaminen käy hermoille. Milloinkahan tuntee itsensä oikein olevan kotona".

Pika-asutustilojen muodostaminen vei aikansa ja useimmissa tapauksissa niitä ei ehditty saada. Uudella paikkakunnalla asuttiin tilapäisasunnoissa ja pyrittiin hankkimaan vähäisiä vuokramaita, jotta sodalta säästy-



Kurin kartanon pyhäjärveläisnaisia talvella 1942.

neen karjan pito olisi ollut mahdollista. Poikkeuksiakin oli. Montruulainen Juhon Kaasalainen on saanut Tyrvään Illosta pika-asutustilan ja Hämeenkyröstä on vastaava tila löytynyt Jaaman Juhon Kaasalaiselle ja Pietariselle. Huittisten Lauhanmaalta muodostettiin pika-asutustilat ainakin Porsaanmäeltä kotoisiin olleille Mikko Mp. Vesikolle ja Matti Vis-karille. Tässä joitakin esimerkkejä. Noista tapahtumista Matti Viskari on pitänyt päiväkirjaa, ja muutaman merkintöjä niistä on tallennettu Noitermaan seudun Vaellusvuodet-kirjaan. Merkinnoissa on toiveikkautta ja innostustakin uudelleen alkamisesta. Tilalle ollaan kesällä -41 rakentamassa asuinrakennusta. Silloin ei tiedetty, että muutaman kuukauden kuluttua olisi jälleen muutto edessä.

Vapaaehtoisia tilakauppoja

Halu päästä viljelemään omaa maata oli voimakas, ja ennen kuin pika-asutuslakaakaan oli laadittu, monet pyhäjärveläisperheet etsivät omatoimisesti myytäviä tiloja eri puolilta Suomea.

Ikkuna Karjalaan -kirjassa Aini Pohjakallio (Nokelainen) kertoo, kuinka hänen vanhempansa Juhon ja Marian Nokelainen etsivät keuhköllä 1940 uutta kotipaikkaa. Sellainen löytyi Espoosta, josta "he ostavat suuresta kartanosta pienen maatilain, jossa on navetta ja sauna, mutta ei taloa". Perhe muutti Töyvästä Espooseen ja asui

vuokra-asunnoissa. Malmin kartanossa evakossa olleet lehmätkin pääsivät "kotiin".

Vaellusvuodet-kirjassa on useita kertomuksia tilakaupoista. Noitermaan Karttusukset ovat ostaneet myös keuhköllä -40 maatilain Utajärveltä, mutta kaukaisesta sijainnista takia myivät sen samana kesänä. Heillä oli halu päästä lähemmäs pyhäjärveläisiä ja lehti-ilmoituksen kautta he löysivät myytävän tilan Mouhijärven Vesunista ja muuttivat sinne syksyllä -40. Kesällä 1940 noitermaalaiset Paavo Pelkonen ja Kalle Komonen yhdessä enkkulalaisen Vihtori Haapasalon kanssa ostivat maatilain Oripään. Tilalle jätettiin kolmeen osaan ja perheet muuttivat Oripään. Noitermaassa keuhköllä 1939 asunut Antti Ijas osti Kaavin Luikonlahdesta syksyllä 1940 Enso-Gutzeitin maatilain. Perhe muutti sinne Pohjanmaalta ja tilalla aloitettiin rakennustyöt. Konsta Felin, syntyyään Oripäästä, mutta vankasti pyhäjärveläistynyt ja nuoruudessaan noitermaalaisen Helena (Helin) Purasen kanssa avioitunut, muutti ensi Lahteen ja keuhköllä -41, kun "tuli voittamatonta kappu omaan maahan", osti poikiensa Laurin ja Eimon kanssa tilan Artjärveltä. Samoin hänen vanhin poikansa Väinö Felin osti siltä oman tilan ja muutti perheineen Alavudelta Artjärvelle. Tehtiinpä kaksi suurimmoista tilakauppaakin. Niistä on laajempi selostus Vaellusvuodet-kirjassa, joten tässä kerrotaan vain pääkohia.

Varsinais-Suomessa olevasta Oripään pitäjistä kymmenen karjalaisintää osti yhteisesti Annalankartano-nimisen tilan. Ostajista neljä oli kaukolalaisia ja kuusi pyhäjärveläistä. Viimeksi mainittuja olivat Armas Kaasalainen, Matti Hanski, Ville Niukkanen, Väinö Tauti, Ilmarinen Herra ja Heikki Herra. Tilalle muutettiin eri puolilta Pohjanmaasta syksyllä 1940. Tilan rakennuksista löytyivät perheille asunnot. Paikallinen maanlustauslautakunta jakoi tilan ja kukin osakas pääsi viljelemään omaa maata.

Suurin vapaaehtoinen tilakauppa oli 19 pyhäjärveläisintää ostama Kurin kartano Somerolta. Kesällä 1940 pyhäjärveläisen kansanedustaja Matti Pärssinen toi Alavudella asuville kotipitäjäläisilleen tiedon, että tällainen kartano olisi myynnissä. Tieto levisi suusanallisesti. Muutaman kokouksen, neuvottelun ja tutustusmiskäynnin jälkeen tehtiin joulukuussa 1940 kauppa Kurin Artturi Arola Oyn ja kauppaan sitoutuneiden pyhäjärveläisintään kesken. Kurin kartanon uudet omistajat olivat Pyhäjärven eri kylästä seuraavasti: Kiimajärveltä veljekset Onni ja Arvi Iso-Pahkala, Albert Kaasalainen, Juhon Kuronen, Emil Lamppu, Tauno Heikkonen (Savimäki) ja Pekka Turusen perikunta. Porsaanmäeltä Laamasen perikunta, johon kuuluivat Torsti ja Tapani Laamanen sekä Emilia ja Matti Vesikko, Väinö Laamasen. Noitermaasta veljekset Emil ja Armas Puranen,

Pekka Pulakka. Saapurusta Tuomas Tenkanen, Yrjö Tenkanen, Juhon Halonen ja Samuli Talonpoika. Kostermaasta Janne Leppänen. Musakanlahdesta Toivo Kaasalainen ja Tuomas Kaasalainen. Lohjoelta Eemil Ukkonen.

Kevään -41 aikana asukkaat muuttivat Kurin ja tilan rakennuksista löytyi heille kaikille asunnot. Kartanon huutokaupasta ostettiin karjaa ja maatalousvälineitä. Tilan jaon toimitti maanmittausinsinööri Kaasalainen Turusta. Kun isännät neuvotillaan häiritsevät jakomiestä, hänet suljettiin luitaan huoneeseen, jossa hän sai rauhallisesti työskennellä. Ohjeena oli, että tilojen rajat menevät teitten ja ojien mukaan, ei esimerkiksi saran poikki. Insinööri teki hyvää työtä ja uudet omistajat olivat jakoon tyytyväisiä, vain kahden suurimman tilan omistus ratkaistiin arvalla. Toukokuun aikana oli Kurin laajoilla pelloilla hevospäri jos toinenkin, kun 19 talon isännät tekivät samanaikaisesti toukokuuta.

Kotiinpääsy mahdolliseksi

Kesän 1941 tapahtumat ja erikoisesti menetetyt kotiseudun takaisin valtaus muuttivat täysin aloitettujen suunnitelmien uusilla asuinpaikoilla elämisestä. Oli voimakas halu päästä takaisin kotiseudulle ja omaan kotiin. Tuossa vaiheessa on valtiollallakin täytynyt olla vahva luottamus siihen, että nämä alueet pysyvät Suo-

mella. Tuskin muuten olisi sallittu takaisinmuuttoa. Kirjassa Salitsanrannan ja Kahvenitsan kouluopiirit Erkki Pärssinen on sivuilla 196-197 selostanut tuonaikasta valtakunnan hallintoa ja siirtoväen kysymystä siinä sekä todennut: "Oli saatu juridinen oikeus palata entisiin koteihin ja ottaa ne omaan hallintaan."

Pohjanmaan evakkopaikoissa asui edelleen runsaasti pyhäjärveläisiä, mutta ne paikat oli vaivatonta jättää. Valtion taholta järjestetty asutustoiminta oli jatkosodan syytyessä keskeytetty ja pika-asutustilat saattoi luovuttaa valtiolle. Näin tehtiin. Luovutuksissa oli omat hankaluuksensa ja näistä asioista kertoo Matti Viskari Vaellusvuodet -kirjan tallennetuissa päiväkirjamerkinnoissaan. Ostetut tilat olivat omistajilleen ongelmallisimpia, mutta näissäkin tapauksissa kotiinpaluu oli vahvempi voima kuin turvallinen asuminen kaukana sotatoimialueesta.

Edellä kerrotuista vapaaehtoisin kaupun hankituista tiloista myytiin kaikki muut paitsi Nokelaisen tila Espoossa ja Pelkonen-Komosen-Haapasalon omistama tila Oripäässä. Näidenkin omistajat palasivat Karjalaan. Kun Armas Puranen pyysi komppanien päälliköitä lupaa lähteä Kurin kartanon myyntikokoukseen, oli lupa kyllä myönnetty, mutta samalla päälliköille oli varoitettu, ettei kartanoa pitäisi myydä, kun sota on vielä kesken. Halu palata kotiseudulle oli voimakkaampi kuin varovaisuus. Muistan lapsuudesta vanhempien kertoneen, että kaksi perheeniä oli myynnetty eri mieltä. Heillä oli kummallakin useita pieniä lapsia, toisen miehiä oli kaatunut sodassa ja toisen miehiä oli rintamalla. Ratkaisu tehtiin enemmistön mielen mukaan ja kartano myytiin. Sen osti turkulainen apteekkarin Alanen ja pyhäjärveläisperheet palasivat entiselle kotiseudulle -42 keuhköllä aikana.

Me tuon ajan lapset emme ole vielä päässeet eroon sota-ajan ja sen jälkiseuraimusten aiheuttamista, syvälle mieliin jäävistä kokemuksista. Siksi näihin yhä, vaikka näin kirjoittamalla tahtoo palata. Ja me olimme vain lyhyen ajan elämästämme synnyinseudulla, mutta se on edelleen rakkaana mielessä. Mitä kotiseudun menetyksistä, kaikki muutot ja niihin liittyvät vaikeat ratkaisut ovatkaan merkinneet vanhemmillemme ja isovanhemmillemme, sitä emme voi tietää, vain arvata. Katselin taannoin kurkiaun päättäväistä lentoa kohti pohjoista, pesimäseutuja. Samankaltainen, voimakas tahto vei entiset asukkaat takaisin kotiseudulle, Pyhäjärvellekin syksyllä -41 ja keuhköllä -42.

Rakkaamme
**Armas Ensio
PÄRSSINEN**

* 22.6.1917 Vpl. Pyhäjärvi
† 31.3.2007 Hämeenkyrö

Ehti iltaan elon päivät,
tuli rauha sydämeen.
Taivaan Isä otti vastaan
rakentajan upuneen.

Kiitollisuudella muistaen

**Aini ja Heimo
Ismo, Elina, Johanna ja Jenni
sukulaiset ja ystävät**

Siunaus toimitettu läheisten läsnä ollessa. Lämmin kiitos osanotosta. Kiitämme myöskin Kurjenmäen henkilökuntaa rakkaamme hyvästä hoidosta.

Rakkaamme
**Aarre Olavi
ANTTONEN**

* 28.3.1920 Vpl. Pyhäjärvi
† 13.2.2007 Helsinki

Syvästi kaivaten

**Laina
Jorma perheineen
Pentti ja Maija
Katja perheineen
Toni
muut sukulaiset ja ystävät**

*Jo Karjalan kunnalla lehti puu,
jo Karjalan koirat tuuhtuu.
Käki kukkuu siellä ja kevät on
vie sinne mun kaihoi pohjaton.*

Siunaus toimitettu 10.3.2007 Maunulan kirkossa läheisten ja ystävien läsnä ollessa. Lämmin kiitos osanotosta.

Rakkaamme
**Alpo Joel
ÄIJÖ**

* 6.7.1931 Vpl. Pyhäjärvellä
† 30.1.2007 Hämeenlinnassa

Yhteisistä vuosikymmenistä kiittäen
Rakkaudella kaivaten

Elli

Isää ja Ukkaa ikävöiden

**Katja, Jarmo, Ella ja Maikki
Jari, Päivi, Johanna, Antti ja Elina**

*Uneen viimeiseen kerran kun nukkua saan
palaa sieluni rannoille rakkaimman maan
Pyhäjärven veet
saaret seljätteet
silloin kirkaana eessäni väikkyy.*

Siunattu läheisten ja ystävien läsnä ollessa 17.2.2007. Lämmin kiitos osanotosta. Kiitämme Ojoisten terveysaseman, K-Hks:n teho-osaston ja os. 5 B:n henkilökuntaa Alpon hyvästä ja ystävällisestä hoidosta.

Rakkaamme
**Asko Johannes
LUUKKANEN**

* 1.5.1933 Vpl. Pyhäjärvi
† 20.3.2007 Jämsä

Kaivaten

**Eeva
lapset perh.
veli ja siskot perh.
sukulaiset ja ystävät**

Uupunut matkaaja
rannalla himmeän maan
astui aurinkolaitaan
suureen valkeaan.

Siunattu läheisten läsnä ollessa.

Rakkaamme
**Esteri
HOPIA**

o.s. Kontkanen

* 11.9.1924 Liperi
† 20.3.2007 Tampere

*Täällä pohjan tähden alla
on nyt kotomaamme,
mutta tähtien tuolla puolen
toisen kodon saamme.*

**Mirja perh.
Teemu perh.
sisaret perh.
Tiina
muut sukulaiset
ja ystävät**

Siunattu 7.4.2007
läheisten läsnä ollessa.

vpl. Pyhäjärvi

Kirkonsanoma

Hyvän paimenen hoidossa

Herra on minun paimeni, ei minulta mitään puutu. Hän vie minut vihreille niityille, hän johtaa minut veden ääreen, siellä saan levätä. Hän virvoittaa minun sieluni, hän ohjaa minua oikeaa tietä

nimensä kunnian tähden. Vaikka minä kulkisin pimeässä laaksossa, en pelkäisi mitään pahaa, sillä sinä olet minun kansani. Sinä suojelet minua kädelläsi, johdatat paimensauvallasi. Sinä katat minulle pöydän viholliseni silmien eteen. Sinä voittelet päini tuoksuvalta öljyllä, ja minun maljani on ylitsevuotava. Sinun hyvyytesi ja rakkautesi ympäröivät minut kaikkina elämäni päivinä, ja minä saan asua Herran huoneessa päivieni loppuun asti (Ps. 23)

Psalmi 23, yksi tunnetuimmista ja rakastetuimmista raamatunkohdista, on hyvän paimenen sunnuntain eli 2. pääsiäisen jälkeisen sunnuntain psalmitekstinä. Tässä psalmassa on sanottu kaikki oleellinen Ju-

malan ja ihmisen välisestä suhteesta. Ehkä juuri siksi se on suosittu. Herra on kansamme kaikkina elämämme päivinä, hänen seurassaan meidän ei tarvitse pelätä. Hän on suunnitellut kaikki vaihemme, päiviemme ilot ja surut. Kuinka turvallista onkaan olla Hyvän paimenen laumassa.

Aina emme suostu jättämään elämäämme Hyvän paimenen hoitoon. Luulemme tietävämmme itse paremmin, mikä meille on hyväksi tai mistä löydämme onnen. Mutta Herramme Jeesuksen Kristuksen tarjoama onni ja rauha, on jotakin paljon syvempää kuin omat rakennelmamme. Hän tarjoaa meille iankaikkisen rauhan, joka kestää yli tämän ajan.

Herra on saanut olla myös karjalaisen kansan turva ja paimen täällä vieralla maalla yli kuudenkymmenen vuoden ajan. Häneen turvaten on kestetty raskain aikoina. Herra kuuli Suomen kansan rukoukset ja saimme säilyä itsenäisinä,

vaikka jouduimme maksamaan siitä kalliin hinnan. Monet karjalaiset veljet ja sisaret ovat saaneet jo kutsun taivaan vihreille niityille, mutta heidän muistonsa ja luottamuksensa Jumalalle saa elää kalliina muistona meissä nuorempien polvien karjalaisissa.

Herra on sama eilen, tänään ja iankaikkisesti. Muuttuvassa maailmassa on jotakin, mikä pysyy samana ajasta aikaan. Jumalan rakkaus meitä kohtaan säilyy sukupolvesta toiseen. Osaamemko me arvostaa tai ymmärtää tätä rakkautta? Olemmeko hyvän paimenemme laumassa? Onko hän saanut löytää sinut, kadonneen lampaan? Voit olla varma, että hän kutsuu jokaista, mutta menetkö piloon vai juoksetko Hänen armolliseen syliinsä? Se on avoinna vielä tänään. Älä epäröi vaan riennä rohkeasti Jeesuksen luo.

HARRI KIISKI
pastori
Rauman seurakunta

Kuolleita

Hilkka-Liisa Kukon muistolle

Vpl. Pyhäjärvellä Tiituan kylässä Toivo ja Eeva (o.s. Mylläri) Kukon perheeseen 5.3.1935 syntynyt Hilkka-Liisa Kukko kutsuttiin iäisyysmatkalle 10. helmikuuta 2007 Valkeakoskella vaikean sairauden murtamana. Hilkka-Liisa joutui jo hyvin nuorena kantamaan vastuuta myös muusta perheestä eli nuoremmissa veljistään, vuonna 1936 syntyneestä Tuomaksesta ja vuonna 1937 syntyneestä Reinosta sisarusarjan vanhimpana. Hilkka-Liisan isä Toivo Kukko kaatui talvisodassa 31.12.1939 Taipaleen Järiveressä. Hilkka-Liisan äiti Eeva joutui lähtemään raskaille evakkotaipeleille kolmen pienen lapsen yksinhuoltajana. Eeva lapsineen päätyi lopulta Mouhijärvelle, josta tuli heidän uusi asuinpaikkansa Karjalan menettämisen jälkeen. Uusi koti rakennettiin kauniille paikalle Mouhijärven kirkonkylään Mätikköjärven rannalle.



Hilkka-Liisa suoritti opettajantutkinnon ammattikoulun opettajaopistossa Hämeenlinnassa 1958. Ompeluopeettajaksi valmistunut

Hilkka-Liisa työskenteli Valkeakosken ammattikoulun vaateuosastolla opettajana sekä toimi luottamustehtävissä kotitalousneuvonnan puheenjohtajana. Hilkka-Liisa asettui asumaan Valkeakoskelle, mutta suurimman osan lomistaan ja vapaa-ajastaan Hilkka-Liisa vietti Eeva-äitinsä luona Mouhijärvellä. Hilkka-Liisa teki mielellään metsänraivaustöitä ja auttoi äitiään monissa talon askareissa. Mouhijärven metsissä samoilu ja luonnon läheisyys olivat tärkeitä rentoutuskeinoja, joissa hänen seuralaisenaan viihtyi koira, joita

Hilkka-Liisalla ehti olla useampia.

Toinen hyvin mieluisa paikka Hilkka-Liisalle oli Lempäälässä "Kukonkorpi"-nimen vapaa-ajanpaikka pienen metsäjärvien rannalla. Hankkiessaan Kukonkorven 1960-luvun lopulla ei sinne ollut vielä minkäänlaista tietä, mutta se ei sisukasta uudisraivaajaa estänyt rakentamasta mökkiä erämaahan. Hilkka-Liisa rakensi idyllisen paikan itselleen, vaikka maantieltä oli matkaa mökille useampi kilometri tietöntä taivalta. Myöhemmin Kukonkorpeen kyllä rakennettiin tie ja 1970-luvun puolivälin jälkeen Kukonkorven mökki laajeni huomattavasti, kun Lauri-sedän Mouhijärvellä asuttaman Koivumäen-tilan pääraakenuksesta osa purettiin ja Hilkka-Liisa laajensi Kukonkorpeaan Lauri-sedän rakennuksesta puretuilla hirsillä. Hilkka-Liisa oli käsittään taitava ja soi loihdittua Kukonkorvesta todella viehättävän ja idyllisen paikan, jossa on runsaasti mielenkiintoisia yksityiskohtia. Kukonkorvessa oli aina erittäin mieluisaa käydä vierailumassa. Vuonna 1977 Hilkka-Liisan elämässä tapahtui suuri muutos, kun hän

adoptoiti tuolloin 10-vuotiaan Nina-tytön. Nina toi Hilkka-Liisan elämään paljon uudenlaista sisältöä ja elämänrakkautta, josta Hilkka-Liisalla oli mahdollisuus nauttia loppuun saakka. Nina perheineen asuu myös Valkeakoskella. Jäätyään eläkkeelle opettajan työstään Hilkka-Liisalla oli entistä enemmän aikaa auttaa Ninaa ja vävyään Esaa monenlaisissa askareissa Esan ja Ninan kotitilalla. Hilkka-Liisan elämää rikastuttivat viime vuosina erityisesti Nina-tyttären ja Esan kolme lasta: Krisse, Erik ja Leo, joiden hoitamiseen Hilkka-Liisa kovan mielellään osallistui ja seurasi päivittäin heidän tekemisiansä ja harrastuksiaan. Hilkka-Liisa siunattiin viimeiselle matkalleen Sääksmäen kirkossa 23. päivänä helmikuuta runsaan sukulais- ja ystäväjoukon saatteluksena. Hilkka-Liisa jäivät kaipaamaan Ninan perheen ohella suuri joukko sukulaisia ja ystäviä.

"Lepää rauhassa niinkuin Kukonkorven parvessa".
Lissu-kummia kiitollisina yhteisistä vuosista muistellen

**Kummipoikasi
JARI KUKKO
ja RAINER KUKKO**

Kuolleita
Alfons Ukkonen
(1924–2007)
In Memoriam

Ensimmäinen tapaaminen Alfonsin kanssa minulla oli Anna Rämön mökillä Lopen Läyliäissä. Anna kutsui sinne sukua syntymäpäivilleen; päivä oli 8. elokuuta 1990. Äitini Tyne Inkinen o.s. Ukkonen pyysi minua kyytipäiksi mainituille juhille. Se oli kaunis loppukesän ilta, kun ajelimme Annaa onnittelemaan. Sukua oli paikalla lähes sata henkilöä ja juhlan tuntu oli läsnä.

Siellä Alfons tuli ja läimäytti minua olkapäähän ja sanoi: ”Kuule Pauli, sinä kun olet päästä pitempi muita Ukosia, niin ota ja valitse tästä joukosta tulevan Ukkosen suvun hallituksen jäsenenä.”

Tuli hetken hiljaisuus, mutta tovin mietittyäni Alfons sai myöntävän vastauksen. Näin sitten yhdessä laadimme perustamiskirjan 31.5. 1993 ja Ukkosen sukuseura rekisteröitiin 20.6.1995.

Seitsemän vuotta siinä meni puheenjohtajana toimimassa ja sukulaisia tavatessekokousten ja juhlien merkeissä. Näissä juhlissa myös Alfons ja Taimi olivat usein mukana. Tapasimme heitä myös koddissamme Riihimäellä ja mökkillämme Saimaan rannalla. Näitä yhteisiä hetkiämme jäämme nyt kaipaamaan.



Alfonsille:

Nyt poismenosi suruviestit saatuamme muistamme sinua kiitollisina siitä suurmoisesta työstä, jota teit sydämellä suvun, karjalaisuuden ja inhimillisen arvo- maailman hyväksi. Muurasit Ukkosen sukuseuran peruskirjoituksen jättäen nuoremille polville arvopohjan, suvun, jota vaalija josta aimentaa. Haluamme muistella Sinua lämmöllä Floridan Laulumiehissä itse laulamasi ”Juuret Suomessa” -laulun sanoin:

”Minun juureni Suomessa on, syvyyksissä sen peruskallion. Sen mullasta voimaa mä saan elämään. Sen lapsiksi ainaaks’ jään.”

PAULI INKINEN,
 Ukkosen sukuseuran kunniajäsen

Merkkipäiviä

Anna-Liisa Toiviaisen 90-vuotispäivä

90 20.04.1917 syntynen Anna-Liisa Toiviaisen 90-vuotisjuhla vietettiin 24.4. Hämeenkyrön Nuutilassa. Entisen kappelaispappilan kauniiseen saliin oli kokoontunut 40 henkeä hänen lähimmäisimmistä omaistensa: Sisaruks (kuva), lapset, lastenlapset, joista vain Arja Sokol kahden lapsensa kanssa puuttuivat: Neljättä polvekin äidillämme on jo 6 lasta, hekin jo kohta kaikki teini-ikäisiä. Alkutervehdyksen jälkeen aloitettiin ruokailu, jonka valmistaminen oli uskottu talon keittiölle, perheen panosta ruokapöydästä olivat vain karjalan piirakat ja munavoit.

Ruokailun jälkeen muisteli Tuula Rasa (Riston tytär) tapahtumia lapsuusajoilta Haukijärven muumolassa, jossa hän siskonsa Sarin kanssa olivatkin viikonloppuisin kantiavieraina. Kesä-tapahtumia väritti serkkujen tulo Saksasta, hyvin sopeuduttiin ja kielestäkään ei ollut vaikeuksia.

Tuttavamme kysyi joskus lomamme jälkeen, että mitä kieltä te siellä Suomessa puhuitte, niin Erkki vastasi, että kun Sari ja Tuula eivät alkaneet puhumaan saksaa, me aloimme puhua suomea.

Ohjelmassa oli vielä Opettaja Virtasen yksinlaulua, esim. ”Jo Karjalan kunnalla



Kuvassa Henttosen hyväkuntoiset sisarukset: Vasemmalta: Reino Henttonen (Uurainen, s. 1921), Mirjam Kujala (Helsinki, s. 1925), päivänsankari Anna-Liisa Toiviainen, Marjatta Rainioma (Kiikka, s. 1930) ja Lasse Henttonen (Heinola, s. 1925), Mirjam ja Lasse ovat siis kaksoisia.

lehti puu“ – hän säesti myös pianolla yhteislaulut. Essi Hirvelä (Sarin tytär) esitti huilumusiikkia.

Veljemme Risto kuvailli äitimme elämäntyyliä, joka on ollut aikanaan ensisijaisesti raskasta tavallisen evakko- taipaleen kulkua; viiden lapsen pitämistä vaatteissa ja ravinnossa. Isämme kuoleman jälkeen vuonna 1976 täytyi maatalon hoitaminen jättää, ja hän muutti Kyröskoskelle, jossa nyt viettää eläkepäiviään.

Äitimme on ollut erinomainen käsityön tekijä, ommellut vaatteet itse ja neulomista hän harrastaa vieläkin; lapsia ja sukkaa tulee joka perheeseen.

Hänelle on annettu hyvää terveyttä ja optimistinen luonnne, jonka ansiosta hän vielä 90-vuotiaanakin osaa tyytyväisenä viettää vanhuutensa päiviä. Näiden pikkumuisteloitten jälkeen oli pöytä taas katettu ja seurustelumuutto jatkuu kahvia ja täyttekakkuja nautiskellen.

Merkkipäiviä



90 vuotta täytti Rauha Tuomainen o.s. Äikäs 11.4.2007 Kuopiossa.Syntymäkylä Pyhäjärvellä Tiitua.

Raakel Valkaman sydämmelliset onnittelet Rauhatädille.

Pyhäjärven tytön pitkä taival

90 Hämeenkyrön Venteraanitalossa asuva **Helmi Kukko** täytti äskettäin **90 vuotta**. Viihtyisiä ja turvallinen pienkoti sijaitsee terveyskeskuksen hoivapalvelujen ääressä. Oikeana kotina hän pitää edelleen Hämeenkyrössä olevaa taloa ja tilaa, joka toimii nykyään perheen yhteisenä vapaa-ajan paikkana. – *Muu tekis mielei lähtii käymää koton Koivumäel*, kuulemme usein äidin luona käydessä. Alkuperäinen koti jäi Helmiltä Karjalaan.

Helmi Kukko (o.s. Mustonen) syntyi 12.4.1917 Vpl Pyhäjärven Tolsterniemessä kylässä Jaakko ja Katri Mustosen toisena lapsena. Koti sijaitsi hiekkarantaisen Pyhäjärven rannalla Tolsterniemen räjässä ja kalastus tarjosikin lisälähtöä kohtaa kolmipoliselle maanviljelijä-perheelle.

Nuoruus maatalossa oli työntäyteinen ja kirkkomatkat veneellä ”sujeittait” poikki Pyhäjärven olivat jännittäviä elämyksiä. Helmi kävi Noitermaan kansakoulun, Tiituan kotomakoulun ja vielä Jaakkiman kristillisen kansanopiston ennen talvisotaa, joka muutti juuri aikuistuneen tytön elämänsä rajusti. Kun Pyhäjärvi evakuoitiin siviileistä joulukuun 1939 alussa, sai Helminkin lähteä anarkassa pakkasessa kävelen ajamaan perheen lemmiä

kohti Käkisalmen asemaa. Siitä alkoi monivaiheinen evakkomatka, joka vei ensin Järvenpäähän ja sitten Hyvinkäälle. Täkkäät vanhemmat osoitettiin muiden pyhäjärveläis-evakkojen tavoin Alavudelle, kunnes jatkosodan ja Karjalan takaisin valtauksen myötä perhe palasi taas yhteen Pyhäjärvelle syksyllä 1941. Helmin ainoan enää elossa olleen veljen, Toivon kaatuminen rintamalla varjosti kuitenkin kotiinpaluun iloa.

Sota jatkui - mutta niin jatkui myös elämä. Jo ennen talvisotaa tutustuneet pyhäjärveläiset Helmi Mustonen ja Eino Kukko (Tiituan Koivumäen veljeksi) vihittiin avioliittoon Pyhäjärvellä heinäkuun 13.6.1943. Vihkimisen toimitti Karl Wiika Pyhäjärven vanhalla kaksakoululla, joka toimi silloin kirkkona.

Jatkosodan päätyttyä Karjalan uuteen pakkoluovutukseen Helmi päätyi vanhempiensa kanssa Keuruulle, missä syntyi nuoren parin esikoinen syksyllä 1944. Eino rintamapalvelus kantalaiuseperina kesti kevtälteen 1945, jolloin perhe vasta pääsi yhteen. Keuruulla oltiin kuitenkin evakkoina toisen nurkissa ja omaa kotia etsittiin. Maanhankintalain perusteella tuli Hämeenkyröstä tarjolle sopiva pentila, tosin vailla rakennuksia. Tilat otet-



Ryhmäkuva on äidin syntäreiltä kotitalolla Hämeenkyrön Koivumäellä ja siinä on Helmi & jälkikasvu: takana vasemmalta Asko Kukko, Arvo Kukko, Tuomo Kukko, Istumassa Anja Vallaskangas, Helmi Kukko, Eila Kalske ja Helvi Mustonen. (Mainittakoon, että kuvassa näkyy seinällä myös kaksi valokuvataulua, vasemmalla on Helmin sankarivaivana-veli Tuomo Mustonen ja oikealla edesmenntä puolisonsa Eino Kukko sota-ajan kantaväpelinä).

tiin vastaan, maksettiin ja nimettiin Koivumäeksi Pyhäjärvelle jääneen Einoon kotitalon mukaan. Hämeenkyröön saavuttiin keväällä 1946. Alkoivat rakentaminen tarvikkeiden keskeillä: ensin navetta, sitten asuintalo ja parin vuoden kuluttua päästiin omaan kotiin!

Näin käynnistyi eräs monista sankaritarnoinista sodanjälkeisen Suomen jälleerakentamisessa ja siirtokarjalaisten asuttamisessa.

Vaikeuksien voittamista, sopeutumista ja kovaa työtä tarvittiin. Alun jännitteiden jälkeen keskinäisen ymmärryksen vilkkaiden karjalaisten ja yksitotisempien satahämmäisten välillä pääsi voitolle.

Eino ja Helmi Kukon perhe kasvoi ja elantoa tarvittiin lisää. Hankittiin lisää peltoa ostamalla ja raivaamalla. 1950-luvun lopulle tullessaan Koivumäellä asui nykyittamukaan suurperhe: vanhemmat, isovanhemmat

ja kuusi lasta, yhteensä 10 henkeä. Siinä ei perheenäidin ja karjatilan emännän tunteja laskettu! Oman lisänsä Helmin vastuuseen kodsitta ja perheestä toi Eino Kukon mittava työsarjaka kunnallisissa ja muissa luottamustehtävissä.

Yhteiskoulun jälkeen perheen jälkkiväsi suuntasi kukin vuorollaan korkeille opinteille eikä Koivumäen tila saanut vanhempien hiljaisesti toivomaa jatkajaa. – *Mutta onneksi niin*, totosi Eino-isäkin jällenpäin viitaten pientiloin heikkenevään kannattavuuteen. Syksyllä 1976 olivat Helmi ja Eino taas kahden kesken, kun tämän kirjoittaja lapsista nuorimpana lähti valkokalnin jälle maailmalle.

Nyt katsoivat vanhemmat ajan tulleen luopua myös karjasta. Maanviljely ja metsänhoito vielä jatkuivat, mutta ennen pitkää pellotkin annettiin vuokralle. Enemmän kuin hyvin ansaittuja yhteisiäkin eläkevuosia Helmillä ja Einolla riitti pitkään. Lasten ja heidän perheidensä tiivis yhteydenpito Hämeenkyröön oli vanhemmille luonnollisesti tärkeää.

Helmi jäi leskeksi talvella 1996 muutettuaan edellisenä vuonna nykyiseen asuntoon. Yksin asuminen kotitalossaan oli käynyt tukalaksi, kun Eino oli joutunut pysyvästi sairaalahoitoon. Näin Hel-

miin oli vaihtoon käydä pöivittäin puolisoaan hoivaamassa, vaikka koti-ikävä Koivumäelle oli välillä kova.

Kaipuu Karjalaan sai Helmin kesällä 1996 lähtemään kanssamme hyvin elämykselliselle matkalle Pyhäjärvelle. Kotona Tolsterniemessä oli pari ulkorakennusta jopa jäljellä, mm. nuoruuden aitta. Einoon kotitalo Tiitulla oli ja on edelleen täydessä käytössä. Surkeaan kuuntoon olivat paikat ja maisemat vain ränstinyneet. – *Hyvä olikävyä, mut kyl tää kerta riittää*, tuumasi Helmi.

Nyt on äidin ja mummon askel jo lyhentynyt ja ”mopo” eli rollaattori on tarpeen, mutta ”rätkinki” pelaa riittävästi mahdollistaen yksin asuminen palveluiden äärellä näinkin korkeassa iässä.

Helmi Kukko kuuluu noihin maan äiteihin, joiden mittava mutta näkyvätön työ suurten ikäluokkien synnyttäjinä, kasvattajina ja huoltajina niukoissa olosuhteissa on harvoin saanut antsaitemaansa julkista tunnustusta. Ainoa Helmillä merkitsevä ”tunnustus” onkin nähdä seuraavien polvien menestyminen valitsemillaan elämänuurilla. Ulkoisena tunnukseen ansioistaan ja työstään perheenäitinä hänellä on harvinainen, kuudesta ylioppilasylyrasta koostuva rintamerkki.

TUOMO KUKKO

Merkkipäiviä

Matti Pohjolainen – nikkarimies täyttää vuosia

85 Pyhjäjärven Mont-ruan kylässä 8.5. 85 vuotta sitten näki päivänvalon Matti Pohjolainen Äetsästä. Lapsuuden ja nuoruuden ihanat vuodet Matti sai viettää kotona Karjalassa. Kansakoulun jälkeen hän kiinnostui puutöihin ja hankkiutui kiertävään mieskotiteollisuuskoulun oppilaaksi Rotjanlahteen täytettyään vasta 14 v. Kun ikävaatimuksena oli 16 vuoden ikä sai Matti näin erivapauden. Koulua pidettiin Pekkolan vanhassa tuvassa. Matti, Niilo Karrela, Matti Talja ja Viljami Hinkkanen joutuivat sijoittamaan höyläpenkinsä Oreniuksen taloon muiden kurssilaisten työskennellessä Pekkolan vanhassa tuvassa. Veistokoulussa valmistuivat oppilastyönä mm. piirustuslautta, pirtin kalusto, sohasänky, astiakaappi, höyläpenkki ja kaksi tuolia. Nuo viimeksi mainitut tuolit ovat edelleen Matin kauniin omakotitalon alakerrassa sijaitsevassa puusepän verstaassa. Myöhemmin Matti kävi vielä veistokoulun Enkkuan kylässä. Monet tulevien vuosien niksit tuli opittua siten jo nuorella iällä

Matti Pohjolainen osallistui myöskin jatkosotaan. Evakkovaiheen jälkeen Pohjolaiset asettuivat Keikyään. Yhdessä veljensä Eskon kanssa pojat perustivat Veljekset Pohjolainen

**Matti Pohjolainen käsitöitensä ääressä.**

Puusepänverstaan ja monet ovatkin ne ovet ja ikkunat, jotka ovat lähtöisin heidän verstaastaan. Yritystoiminta lopetettiin Matin täyttäessä 65 vuotta ja jättäessään taakseen peräti 51 vuotta puusepän yritys toimintaa.

Matti Pohjolainen avioitui aikoinaan satakuntalaisen Anna Sakarin kanssa ja perheeseen syntyi kaksi tytärtä ja yksi poika. Vaimonsa kuoltua muutama vuosi sitten Matti elelee vanhuuden päivään Äetsässä.

Pyhän Olavin kirkon pannaattokaisiin Matti Pohjolainen osallistui monen muun talkoolaisen kanssa. Kun sitten kirkko muutaman vuosi sitten tuholton myötä paloi sai Matti ja muut talkoomiehet yllin kyllin työtehtäviä. Talkoiden alkuvaiheissa Matin huomio kiinnittyi varsin kookkaaseen tukkiin. Työnjohtaja Vainio kertoessa tukin olleen siinä määrin ylisuuri, ettei se mennyt sirkkelistä läpi alkoivat Matin aivonysträt

raksuttaa. Hän uskoutui työjohtajalle aikovansa tehdä tukin tyviolosasta kirkonrakentajien muistomerkiksi vaivaisukon.

Erikoislaatuinen käsityö valmistui pikkujuljaa. Tukki kuivattiin ja vaivalloinen työ alkoi. Esimerkkihahmunaan Matti piti aikanaan Pyhjäjärvellä vaikuttanutta Matti Rautiaista, köyhää mökin poikaa, joka elämänsä päättyessä halusi lahjoittaa kovalla työllään ja säästävällisellä elämäntavoillaan hankkimansa omaisuutensa orpokotiyhdistykselle. Kun sitten Pyhän-Olavin kirkon ovet avattiin yleisölle komeilla Matti Pohjolaisen veistämä vaivaisukko varustettuna rahanpuodotusluukulla ja näin matkailijatkin voivat kantaa kortensa kekoon lahjoittamalla vaivaisukon sisuksiin sopivaksi katsomansa rahasumman.

Eikä siinä kaikki. Lopusta tukista valmistui hieman pienempi vaivaisukko Keikyän seurakuntakeskuksen tiloihin. Matti Pohjolainen on ollut myöskin kirkon kunnostustöissä Inkerinmaalla useaan otteeseen ja ehtiä hän 1990-luvulla myöskin Konevitsan luostarisaarelle rakennustalkoisiin. Pyhjäjärven sankarihautausmuistomerkialueen kunnostustalkoissa 1994 Matti oli myöskin innokkaasti mukana.

Nyt elämän ehtoopuolella Matin nikkarointi jatkuu

omakotitalon alakerrassa olevassa verstaassa. Monet koriste-esineet ovatkin valmistuneet eläkevuosine myötä Matin käsistä. Kaikki päivät eivät ole suinkaan olleet helppoja. Vakava sairaus iski Matti ja olo oli eräinä päivinä niin huonoa, ettei omatoimisesta pukeutumisestaan meinaannut tulla mitään. Nyt vilkahtaa Matin silmäkulmassa iloinen veikkamainen huumori ja elämä on taas hyvällä mallilla. Huumorintajuista ja leikkisänä miehenä Matti Pohjolainen on vuosien mittaan saanut varsin suuren ystäväpiirin.

85-vuotispäivän kunniaksi

Matti on halunnut koota 12.-14.5. kello 12–18 välisenä aikana Keikyän seurakuntataloon harrastöidensä näyttelyn. Lions-veljet ovat apuna kokoamassa näyttelyä. Sunnuntaina 13.5. kello 18.00 Matti haluaa hiljentyä ystävineen muistoseuroihin Keikyän kirkkoon. Kirkosta ja seurakuntaelämästä on vuosien mittaan tullut yksi Matti Pohjolaisen elämäntytön muoto.

Vpl. Pyhjäjärvi-lehti lukee toivottua Matti Pohjolaiselle, työn ja toimen miehelle, parhaimmat onnitellut merkkipäivän johdosta.

REINO ÄIKIÄ

Saamastani 85-vuoden elämästä kiitollisena toivotan täten jokaisen

Tervetulleeksi

PUUSTA ESIIN VEISTETTYÄ

-harrastustöiden näyttelyyn
Näyttely on avoinna Keikyän seurakuntatalolla
12.–14.5.2007 klo 12–18.

KIITOSJUHLASEUROIHIN

Keikyän seurakuntatalolla **sunnuntaina 13.5.2007 klo 18**
Tervehdykset sekä juhlahahvit klo 17–18

Tervetuloa myös sunnuntai 13.5. klo 10 JUMALANPALVELUKSEEN, jossa saamaa Keikyän vt. kirkkoherrana toiminut, kansanedustaja Ilkka Kantola.

Mahdolliset muistamiset kukkien ja lahjojen asemasta pyydän laittamaan Keikyän seurakunnan nuorison toiminnan ja hengellisen koulutuksen tukemiseen avoimalleni tilille: 512714-417456 tai näyttelyssä olevaan lippaaseen.

Matti Pohjolainen

Kerttu Peltonen

80 Kerttu Peltonen (synt. Rahakajärven Nännimäisiä) 80, sai viettää virallisia syntymäpäiväänsä peräti tuplasti (4.3.2007 ja 14.3.2007).

Synnä tähän on Viipurin läänin Pyhjäjärven kirkonkir-

**Kerttu Peltonen.**

jojen vaurioituminen pommituksissa, minkä seurauksena Kertun syntymäajaksi virallisiin tietoihin tuli 4.3.1927 oikean päivän ollessa 14.3.

Sukulaiset ja ystävät muistavat tätä oikeaa päivää. V.1948 vaiherikkaan ja pitkän evakkotaipaleen jälkeen Kerttu saapui Paimioon, jossa hän edelleen asuu. Saman vuonna hän aloitti mittavan työrupeaman (silloin sitä vielä kenties tietämättä) Paimion Sairaalan keittiössä.

Jäätyään eläkkeelle v. 1990, 42 vuotta sairaalaa palvelleena, ovat monet harrastekerhot sekä aikoinaan itse rakennettu omakotitalon pihamaa pitäneet pirteän leskimuorin melko kiireisenä. Ja meno senkin jatkuu. Motto! "Ilo pintaan vaik" sydän märkäs"

PERTTI PELTONEN



Tampereen Pyhjäjärvikirkon sihteeri Pirjo Kiiala os. Kaasalainen täytti 3.4. 60 vuotta. Merkkipäivän kunniaksi hän tarjosi kerhoilaisille kakkukahvit.

Nimityksiä



Karjalainen Liiton uudeksi toiminnanjohtajaksi on valittu Satu Hallenberg. Hän ottaa uuden tehtävänsä vastaan 1.5.

Kiitos

Sydämelliset Kiitokset
teille kaikille, jotka muistitte minua merkkipäiväni 31.03. johdosta.

Suoma Saarinen

Sydämelliset kiitokset

kaikille Teille, jotka onnittelit seuraamme tulella mukanaan, lähettämällä tervehdyksiä ja tuke-alla toimintaamme lahjoituksin, kun vietimme 50 vuotisjuhlamme 11.3.2007.

Vpl. Pyhjäjärvi-seura ry

Häät



60-vuotishääpäiväänsä viettävät 6.4.2007 Järvenpäässä Meeri ja Hannes Akkanen.

Ainutlaatuinen kuvaus Karjalasta

Dokumenttielokuva vuosilta 1939-44 **MUISTOJEN JÄRVI**. Sotakuvaaja Reino Tenkasen Vpl. Pyhjäjärvellä kuvaamasta aineistosta koostettu mustavalkoinen 20 min. elokuva on nyt tekstiä ja varustettu taustamusiikilla.

Elokuvasa käydään myös talvisodan jälkeisessä Käkisalmissa, Laatokan maiseissa jne. Saatavana VHS- ja DVD –tallenteina, hinta 20 euroa/kpl+postituskulut.
Vpl. Pyhjäjärvi-seura ry 50 v. "Vpl. Pyhjäjärvi-seura, 50.

Puoli vuosisataa karjalaista järjestötoimintaa pääkaupunkiseudulla 1957-2007", nidottu 112 s, 32 mv valokuvaa. Historiikka saatavana hintaan 20 euroa/kpl+postituskulut.
Tilaukset ja tied. molem-

mista Kaarina Pärssinen 040-519 3036 ja kaarina.parsinen@pp.inet.fi. sekä Kaisa-Liisa Korhonen 050-590 5433 ja kaisaliisa.korhonen@netti.fi

Vpl. Pyhjäjärvi-seura ry

Ensimmäinen evakkoyö Pyhjäjärvellä

Usein ihmisiltä kysytään, mitä he muistavat vuosikymmenten takaisen historiaan jääneiden merkittävien tapahtumien syntytietä. Vanhempien suomalaisten ikänpöyhien historia muistia voidaan testata peruskysymyksellä; missä oli ja mitä muistat talvisodan syttymisestä? Niitä aikoja eläneille siitä on saatantun jäädyttyä hyvinkin tarkkoja muistikuvia. Minulle tämä on henkilökohtaisesti erittäin läheinen kysymys. Vaikka olin silloin vasta viisivuotias, on marraskuun viimeisen päivän 1939 jäänyt lähtemättömästi mieleeni.

Äkkiherätys, talvisodan syttymisen aikaisina aamun hetkinä 30.11.1939, yllätti kotiseutuni Metsäpirtin asukkaat. Metsäpirtti oli silloisen Suomen kaakkosin Neuvostoliiton rajana ja Laatokkaan rajoittuva pitäjät. Ensimmäiset puna-armeijan tykinammukset tulivat kirkonkylän keskustaan heti kello seitsemän aikaan tai jopa muutama minuuttia vaille, kuten jälkeenpäin on selvinnyt. Edellisinä päivinä aikuiset olivat eläneet pelokkaassa ilmapiirissä, sillä neuvottelut Neuvostoliiton kanssa olivat katkenneet. Kuitenkin aamuuskareissaan olleelle siviiliväestölle tämä tuli täytenä yllätyksenä - sananmukaisesti "kuin tulinen isku taivaalta".

Tänä kyseisenä aamuna olin vielä sāngyssä sikeässä ja rauhallisessa unessa kuten terve viisivuotias poika normaalisti nukkuu. Kesken uniäni heräsin yhtäkkiä koviin pamauksiin ja ikkunoitten helinään, enkä tietenkään ymmärtänyt mistä on kysymys. Tuvasta alkoi kuulua hätäntyöntä ääniä ja kovaa meteliä, sillä hereillä oltu väki tajusi heti - nyt se pelätty sota oli alkanut!

Tapahtumapaikkana ollut kotini sijaitsi Metsäpirtin kirkonkylässä, mistä rajalle oli matkaa linnuntietä vain kymmenkunta kilometriä. Lähimpänä rajaa olleita kyliä oli jo tyhjennetty. Meilläkin oli tilapäisessä evakossa oltu jo viikon ajan sukulaisperhe, jonka oma koti oli aivan rajan pinnassa.

"Kaik jäi, mutt hyvä ko henkis selvitti!"

Kun ensimmäiset tykinammukset jysähtivät talon kummalle, tiesivät kaikki aikuiset ihmiset, mitä nyt oli tapahtunut. Minulla ei silloin luonnollisesti ollut tilanteen vakavuudesta eikä kelloajasta mitään tajua, ne asiat ovat selvenneet sitten myöhemmin. Sen sijaan itse tapahtumat ja niiden kulku on jäänyt mieleen lähemmätömästi, olivathan ne niin tavallisuudesta poikkeavia ja ainutkertaisia. Meille talon lapsille järjestettiin kiireisesti jokin syötävä ja vaatteet päälle. Aikuiset eivät ehtineet sinä aamuna aamakahviaan juomaan, sillä he juoksentelivat lähtöohinoissaan epä tietoisiin ympäröivien kartaano. Kaiken hälinän

keskellä pihalla lähtövalmiina ollut hevonen sai sirpaleen aitan taakse pudonneesta kranaatasta ja rikko valjaansa sekä reen. Siihen keskelle pihaa rikkineeseen rekeen jäivät hätäisesti varatut matkaeväät, vaatteet ja vähäiset tarvekalut, samoin navettaan jäivät kaikki eläimet. Mukaan saimme vain sen mitä kullakin sattui päällään olemaan. Miehet kiroilivat ja naiset itkivät, pako matkalle oli lähdettävä jalkakyydissä. Onneksi me talon avuttomimmat - lähes 80-vuotias jalkainvalidi pappa



Pyhäjärven kansakoulu on juuri valmistumassa v. 1937. Kaksi vuotta myöhemmin koulun käyttötarkoitut muuttui olennaisesti. Koulun tilat olivat sodan aikana ensimmäijöustilana Metsäpirtistä sodan jaloista paenneille 1939. Jatkosodan aikana v. 1943 kokonaan ja vuoden 1944 alusta kesään asti koulu oli kenttä sairaalana. Kuva Pyhäjärvi-Säätiö.

sekä joukon pienimmät lapset - pääsimme jo matkalla olleiden naapurien hevoskyyteihin.

Kohti Taipaleen lautta

Tie Taipaleen lautalle oli täynnä matkalaista, osa hevoskyydillä ja polkupyörillä, mutta paljon myös jalkaisin. Kaikkien suuntana Taipaleen joen lautta, mistä päästäisiin joen yli pakoontaan ja ryssä. Vastaan rajalle päin tuli sotilaita autoilla, pyörillä, jalkaisin ja ympärillä kuului ammusten räjähtelyä. Ihmeensä on pidettävä, että meihin ei osunut. Rakenkussa paloi sekä vihollisen tykkitulen että suomalaisten sotajoukkojen syyttäminä. Myöhemmin olen saanut tietää, että muutamata evakkoon lähtivät jopa itse lähtiessään syyttivät omata rakennuksensa tuleen, ettei hyökkääjille jäisi mitään suojatiloja.

Hevosmatkalla kirkolta Taipaleen lautalle muistan meidän pari kertaa suojautuneen metsään piloon vihollisen lentokoneita, joita aika ajoin lenteli taivaalla. Kaikkilla matkalaisilla ei ollut yhtä hyvää onnea kuin meillä, sillä kuulin aikuisten itkien voivottelevan, kun joku tuttu naapuri oli saanut lähedässä kranaatin osuman ja kuollut siihen. Itse näin tien varrella äskettäin osuman saaneen kuolleen hevosen,

jonka avoimesta kylkiaukosta nousi höyryä ilmaan ja ympärillä oli lumi verenpunaisena. En ollut sellaista aikaisemmin nähnyt, sitä piti katsoa niska vinoissa vielä pitkään taaksepäin. Minulle kaikki oli ihmeellistä ja uutua, ei siinä edes osannut pelätä!

Ryssän kauhu voitti kuolemanpelon. Naisväki itkemä ja voivoteli, että mihi mentästä oikein joudutaan, mihi meitä viedään ja miten päästään Taipaleen joen yli. Matkalaisten kesken kiersi huhu, että lentokoneet pom-

tamassa kydyttömää lapsia, vanhuksia ja naisia. Siihen kyytiin meidätkin lastattiin. Matka jatkui kuorma-auton avolavalla. Aikuiset toivoivat pääsevänsä pakoon riittävän kauas - vaikka Kätkäsalmeen. Minulla ei ollut mitään hätää, mukana olivat tutut läheiset ja lapsille oli annettu vilttihoopia ympärille niini, ettei liian kylmää tulit. Nälkään lämmintä maitoa ja savua korvaan.

Pyhäjärven koululle

Auto vei meidät naapuripitä-

neksi siihen löytyi lääkkeeksi erään vanhan evakkomiehen konsti - hän puhalsi korvaan lämmintä tupakan-savaa! Pääni ympärille käärittiin lämmitteeksi vielä pitkä vihreä villainen kaulaliina. Ja ihme kyllä se auttoi, särky helpotti ja pääsin hui-vipäisenä mukaan toisten lasten menoon. Tämä vihreä kaulaliina on ainoana lapsuus kodin tavaran vieläkin tallella arvokkaana muistona evakkomatkalta.

Tuli ilta ja ensimmäinen evakkoyö. Vähitellen meno rauhoittui ja välle ryhdyttiin puuhaamaan yösiijoja. Koulun luokkatilojen lat-toiille oli järjestetty pehmusteiksi olkipatjoja. Tapahtumarikas päivä päättyi osaltani makuusijoille koulun veistoluokan lattialla. Muistikuvia ovat jääneet seinälle nostetut höyläpenkit ja sis-konpetit suurena yhteisenä makuusijana. Iltapeustista ja yöpuvuista ei ollut tietoa, kaikki nukkuivat niissä varusteissa, mitkä olivat olleet päällä koko päivän. Ja ne saivat olla päällä vielä monta päivää ja yötä.

Onneksi siinä iässä eivät maailman murheet painaneet eikä ollut huolta huomisesta. Pitkän päivän jännittävät tapahtumat, kylläisen vatsa, helpottanut korvasärky ja turvallinen olo oman äidin vierellä vaivuttivat nopeasti väsymeen matkamiehen unten maille. Suomen talvisodan ja oman evakkotapaileeni ensimmäi-

nen päivä kääntyi yöksi Pyhäjärven kansakoulun luokahuoneen lattialla.

Matka jatkuu Kätkäsalmeen

Vanha sanonta "pahinta on ensimmäinen päivä vaikka hirsipuussa" piti paikkaansa silloisella evakkomatkalalla. Kun aikuiset olivat selvinneet lähtöpäivän järkytyksistä ja päässeet jollain tavalla ensimmäisen yön yli toiseen päivään, maltoivat he jo hieman rauhallisemmalla mielellä odottaa jatkokuuljetuksia. Kaikkialla oli mielessä päästä pakoon riittävän kauas sodan jaloista. Näin jälkeenpäin ajatellen tämä joukko oli kuin eksyksissä oleva sekainen karjalauma, joka odottaa, että joku ottaa ohjat käsiin.

Muistelen, että suojeluskuntalaiset järjestelivät järkytyksiä ja tällä kertalla pääsimme jo linja-auton kyytiin. Meidät vietiin Kätkäsalmen ohella Kaukolan Kaarlahteen siellä olevan kansanopiston tiloihin, missä vietimme evakkomatkan toisen yön. Omat muistikuvani sieltä rajoittuvat vain suuriin huone-tiloihin, lapsille järjestettyihin ruokailuihin ja juoksenteluun muiden lasten kanssa, mistä saimme jälleen moitteita. Evakkoretken seuraavassa vaiheessa matka jatkui junalla Sisu-Suomeen, mutta se onkin jo toinen tarina.

OSMO TUOKKO

mittavat lautterantaa. Myös sen muistan olleen pelon aiheena, jos lautan vajjerit katkeavat ja se karkaa Laatokalle. Mitenkäs meidän sitten käy, jos ollaan siinä kyydissä? Entäs, jos lautta onkin rikki, eikä päästäkään yli ja jääme ryssiin käsiin? Tai jos menijöitä on niin paljon, et-tä me emme kerkiäkään yli ja jääme sodan jalkoihin? Itselläni ei ollut mitään käsitystä mitä on "joen ylitys", mutta jotakin pelottavaa ja vaarallista sen täytyy olla, koska kaikki sitä pelkäävät ja itkien siitä puhuvat. Mutta vieläkin pelottavampi oli sana "ryssä". Se oli ruma ja hurja sana. Vaikka koti ja tavarat olivat jääneet, niin vieläkin pahempaa olisi joutuminen ryssiin käsiin. Siinä tilanteessa ryssiin kauhu oli kuoleman pelkoa suurempi!

Viimein päästiin tavoitteen olevalle Taipaleen lautalle. Liikennettä ohjaavat sotilaat järjestivät ensin kyytiin kaikki ne kuormat, joissa oli lapsia ja vanhuksia. Meidänkin hevoskuormat joukkoineen ajettiin lautalle, mihiin tuli useita muitakin hevoskuormia. Hitaasti ja ihan kuin itsestään täyteen kuormattu lautta kulki yli mustana virtaavan joen. Kaikki sujui hyvin ja lastit purettiin maihin toisella rannalla. Siellä oli runsaasti sotilaita, autoja ja hevosiä menossa lautalle sinne, mistä me olimme tulleet. Lauttarannalla oli kuorma-auto odot-

jään Pyhäjärvelle jollekin suurelle koululle, missä paikalliset suojeluskuntalaiset ja lotat otivat naapuripitäjän evakot vastaan ja majoittivat lämpimiin sisätiloihin. (Kesällä 2006 retkeillä Kannaksella pyhäjärveläisten kanssa kyseiseksi koulutaloksi varmistui silloinen äskettäin valmistunut kaksikerroksinen kivinen Pyhäjärven koulurakennus.)

Lapset ja vanhukset saivat jälleen etusijat ja meille pienimmille oli varattu heti alkajaisiksi lämmintä maitoa ja vehnähöyryä. Koko suuri rakennus oli täynnä pakomatalla olevia, joukossa runsaasti lapsia. Kun kylmän kyydin jälkeen oli vähän lämmittelty ja saatu ruokaa, niin me lapset aloimme tehdä tuttavuutta toisiimme ja tutustua uusiin tiloihin. Rakennuksessa oli kaksi kerrosta ja useita suuria huoneita - koululuokkia. Ei aikaakaan kun lapsijoukko re-musi luokkatiloissa, hyppy kerrosten välisillä portailla ja juoksenteli hippasilla. Hauskanpitoa kuitenkin rajoitettiin ja kiellettiin. Aikuisten mielestä se oli tilanteeseen sopimatonta. Kaikki olivat menettäneet kodin ja tulevaisuudesta ei ollut mitään tietoa, ei silloin ole sopivaa juosta eikä nauraa.

Lapset ovat lapsia ja so-peuttavat joustavasti kaikkiin tilanteisiin. Ainoana ongelmana minulla oli matkan aikana tullut korvasärky. On-



Alakylän-Kahvenitsan kirja

on jäljellä enää muutamia kappaleita. Kirjatoimikunta on teettänyt koulupiiristä uuden selkeän kartan, jota on saatavissa allamainituista osoitteista hintaan 4 euroa + postikulut.

- Erkki Pärssinen, Santalahdenkatu 5 A 5, 38200 Vammala. Puh. 03-5135150 tai 0500-755981. Sähköp. erkki.parssinen@kopteri.net
- Oiva Kaasalainen, Kannintie 7, 38210 Vammala. Puh. 050-3550169. Sähköp. oiva.kaasalainen@kopteri.net
- Orjo Pärssinen, Sarkiantie 169, 38300 Kiikka. Puh. 03-5135294 tai 050-5994096.
- Kalevi Lappalainen, Kangasmaankuja 8, 38210 Vammala. Puh. 03-5141580.
- Arvo Pärssinen, Koivukuja 6, 38300 Kiikka. Puh. 03-5135028.
- Matti Ahvonen, 32740 Äetsä. Puh. 03-5133421 tai 050-5661523. Sähköp. matti.ahvonen@kolombus.fi
- Irma Pietilä, Napanpolku 6, 38300 Kiikka. Puh. 03-5135991.

Tampereen seudun Vpl. Pyhäjärvi-kerhon vuosikokous

Tampereen Seudun Vpl. Pyhäjärvi-kerho piti vuosikokouksen helmikuun toisena sunnuntaina Tampereen Vanhassa Kirjastotalossa. Kokouksessa käsiteltiin sääntömääräiset asiat.

Kerhon puheenjohtaja Laila Innanen toivotti jäsenet tervetulleiksi valitsemaan toimihenkilöt vuodelle 2007 ja päättämään alkavan vuoden toiminnasta. Kokouksen puheenjohtajana toimi Marja-Kaisa Linnainmaa ja sihteerinä Laila Innanen.

Vuoden 2007 johtokuntaan valittiin seuraavat jäsenet: puheenjohtajana jatkaa Laila Innanen, varapuheenjohtajana Pentti Päiväläinen, sihteerinä Pirjo Kiiala, taloudenhoitajana Helvi Kalttila, emäntänä Seija Lintula. Muut jäsenet: Irja Siirtonen, Leevi Hietanen, Hannu Luukkainen, Marja-Kaisa Linnainmaa. Varajäsenet: Matti Hassi ja Kerttu Vesikko.



Tampereen seudun VPL. Pyhäjärvi-kerhon hallitus.

Kerhon tämän vuoden toiminnassa noudatetaan jo tutuiksi tulleita perinteitä. Kevätretki tehdään helatorstaina (17.5.) Raumalle ja tulevana kesänä kerhoa työllistävät Valtakunnalliset Pyhäjärvi-pitäjäjuhlat, jotka

ovat Tampereella 14.-15.7. Työväenopisto Sampolassa ja Kalevan kirkossa. Juhlille odotamme runsasta osanottoa.

Syyskuun toinen sunnuntai aloitamme tarinatuokiot ja suunniteilla on myös

teatteriretki syksyllä.

Joulukuun alkupuolella vietämme pikkujoulua suurella joukolla.

Innostuneina ja valoisin mielin lähdemme uudelle toimintakaudelle.

L.I.

Stipendit ja apurahat jälleen haussa

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön yhteydessä toimiva Arvo Kukon rahasto on jakanut useana viime vuonna apurahoja. Niin myös tänäkin kesänä. Rahaston sääntöjen mukaisesti stipenddiä voi haakea humanistisia tieteitä tai musiikkia opiskelevat tai tutkivat henkilöt. Edesmennyt maisteri Reino O. Kukko, joka perusti rahaston sankarivainajaveljensä Arvo Kukon muiston kunniointimiseksi on lahjakirjassa edellyttänyt, että miespuolisten hakijoiden tulee antaa selvitys varusmiespalveluksen suorittamisesta tai ainakin selvitys siitä, miten aikoo ko. palveluksen suorittaa tai selvitys

siitä että terveydellistä syistä on vapautettu varusmiespalveluksen suorittamisesta..

Toista kertaa tänä kesänä jaetaan apurahoja myöskin säätiön yhteydessä toimivasta Perinnerahasto Istä. Tästä rahastosta myönnetään apurahoja äidinkielen tai musiikin opiskelijoille. Molemmissa rahastoissa sääntönä on, että hakijan esivanhemmista vähintään toisen tulee omata sukunimet Vpl. Pyhäjärvelle.

Hakuohteet ovat yhteiset:

- Vapaamuotoinen hakemus, jonka voi kohdistaa samalla hakemuksella molempiin rahastoihin.
- Hakijan henkilötiedot ja

sidonnaisuus pyhäjärveläisyyteen.

3. Lyhyt selostus tähänastista opinnoista ja missä vaiheessa aikoo valmistua.

4. Hakijan osoitiedot, puhelinnumero ja pankkiyhteys.

Hakemus tulee toimittaa Vpl. Pyhäjärvi-Säätiölle osoitettuna kesäkuun 15 päivään 2007 mennessä osoitteella Reino Äikiä, Nokkamäentie 256 32700 Huittinen. Hakemuksen voi toimittaa myöskin sähköpostilla osoite reino.aikia@netti.fi. Postitse tai lähetettäessä voi mukaan liittää edellä mainittuja liitteitä ja vaikka esim. valokuvan hakijasta

mutta mikäli skanneria ei ole käytettävissä sähköpostilla hyväksytään vapaamuotoinen hakemus, josta ko. asiat käyvät selville. **Lyhyesti kertausena hakuohteet: kerro kuka sie out, millo sie out syntynyt, mitä kouluu sie käyt ja mikä siust tullou ison.**

Apurahat ja stipendit on jaettu Pyhäjärvi-juhlien päiväjuhlissa, siis tällä kertaa Tampereella 15.7. kello 14.00 alkavassa päiväjuhlissa. Jos hakija ei pääse ko. tilaisuuteen on se lähetetty suoraan pankkiin.

Mahdolliset tiedustelut Reino Äikiä puh. (02) 566 213.

Suoma Saarisen matkat ”Veteraanien jalanjäljillä”

Maaliskuun viimeisenä päivänä, Suoma Saarisen syntymäpäivänä, ilmestyi hänen kuudes kirjansa *Veteraanien jalanjäljillä*. Teos käsittelee talvisodan alkamista, välirauhana aikaa, takaisin paluuta ja jälleen lähtemistä. Rajan aukeamisen myötä Saarinen on käynyt Karjalassa 14 kertaa ja joka matkalta on aina löytynyt uusia kiinnostavia asioita. Hän on kertonut niistä myös aikaisemmissa teoksissa kuin myös oman perheensäkin elämänvaiheista ennen sotaa ja sodan jälkeen.

Aikaisemmat kirjat ovat Matkan varrelta, Matka jatkua, Jeesuksen jalan jäljillä (Israelin matka), Novelli-kirja ja Runokirja.

Nyt ilmestyneen kirjan alkulehdellä tekijä kertoo lukijalle.

- Kirjoitan nämä muistel-

mani talvisodan alkamisesta 30.11.1939, takaisin paluusta, uudesta lähdöstä evakoon ja kotiseutumatoista. Isänmaa ja kotiseutu ovat lähellä sydäntäni, tahdon puhua niistä. Ajattelen erikoisesti nuoria, jotka eivät paljon tiedä niistä ajoista, sillä nuorissa on tulevaisuutemme. Kotiseutumatkat ovat avartuneet Jorma Inkisen, Heikki Karttusen ja Osmo Juvosen opastuksella sotiemme taistelupaikoilla. Ne ovat olleet voimavaroina palatessa yhä uudelleen kunnioitettujen veteraanien jalanjäljille. He taistelivat meillä tämän vapaan maan.

Saarisen teos on ulkoalustaan kaunis, kannet nahkakäsiteltäviä, kirjatimet kullattuina. Kirjan koko on A 4 arkikokoa ja sivuja 62. Teoksessa on runsaasti valokuvia ja

suorasanaisten tekstin välissä Suoma Saarisen herkkiä runoja. Lisäksi liitteinä Osmo Juvosen esitelmä Raudun taistelusta ja Heikki Karttusen selostus Keljan taistelusta karttoineen.

Teoksen viime lehdellä on Suomen aforismi TEEN KIRJAN – siis olen. Yhä useampi harrastajakirjoittaja haluaa nähdä runonsa, muistelmaansa tai romaania oikeana kirjana. Itse kustannettu kirja kertoo, että minä olen olemassa ja näin minä ajattelen.

Suoma Saarinen on aiemmat kirjat tehnyt jälkipolville ja lähisuvulle muistoksi. Nyt ilmestynyt Veteraanien jäljillä on myös myynnissä, jota voi tiedustella Suoma Saarisen puh. 014-822 525. Teoksen hinta 25 euroa.

SALME RINTALA

Missä oli Pyhäjärven terveystalo?

Toimitukselta on kysytty missä sijaitsi aikoinaan Pyhäjärven terveystalo ja jos taloja oli useampia kysymyksellä tarkoitetaan sitä taloa, jossa vv. 1924-44 vastaanottoaan piti terveysosasto Aili Elovaara. Kuva hänestä on alkuperäisessä Vpl. Pitäjähistoriassa sivulla 216. Tietoja tarvitaan mm. tekeillä olevaan Pyhäjärven koulupiiriin kirjaan.

Tiedot toimitukseen Reino Äikiälle puh. 040 769 5775.

vpl. **Pyhäjärvi**

Lehtemme toukokuun numero tehdään 24.5.2007. Tähän lehteen tarkoitettu aineisto on oltava toimituksessa 14.5.2007 mennessä.

TAPAHTUMAKALENTERI

■ **Lahten seudun Vpl Pyhäjärvi-kerho tekee retken** Jouko Halmekosken ”Rauhan temppeeliin” torstaina 10.05.2007. Lähtö Lahden torilta henkilöautoilla klo 12.00. Menomatka Vääksyn ja Pulkkilanharjun kautta. Palaamme Kalkkisten kautta upean uudehkon sillan yli ja legendaarista Kopsuon tietä Vesivehmaalle, josta edelleen Lahteen. Retkelle ilmoittautumiset Raimo Musakalle gsm 050-5280426 tai Antero Pärsiselle gsm 050-5706575. Tervetuloa!

■ **Vuonna 2007 Karjalaan.** 11.-14.5. Pyhäjärvi-Pietari (majoitus Musakka). 20.-25.5. Pyhäjärvi-Petroskoi-Viena Kemi-Solovetski-Vartiuis, 21.-25.6. Juhannus-matka Pyhäjärvi-Valamo (Täynnä), 25.-29.6. Pyhäjärvi-Konevitsa ja 3.-6.7 Pyhäjärvi-Konevitsa 9-13.8. Pyhäjärvi-Valamo. Yöpyymiset Musakan Lomarannassa Tervetuloa matkoille. Heli Salminen (Naskalin Manun tyttö), puh. 050-567 1586.

■ **Porkkala ja Pokrova.** Vielä mahtuu mukaan **Vpl. Pyhäjärvi-seura ry:n kevätretkelle lauantaina 26.5.07** Kirkkonummelle. Tutustumme vanhan Porkkalan historian Margaretha Öfverströmin johdolla sekä Pokrovan luostarihankkeeseen. Lähtö klo 10.30 Helsingistä, Kiasman/Pääpostin edestä turistipysäköltä, klo 11.30 kahvit ja Porkkalan historian esittely Wignerin tilalla, minkä jälkeen kiertoajelu ja tutustuminen Porkkalan merkittävimpiin kohteisiin ja Kirkkonummen kirkkoon. Ruokailu ja Pokrovan luostarihankkeeseen tutustuminen päättävät retken, paluu Helsinkiin n. 18-18.30. Matkan hinta opastuksineen ja pääsymaksuineen 20 euru/henkilö. Ilmoittautumiset p. 040-519 3036/Kaarina Pärsinen mielellään viimeistään 26.4. mennessä, mutta voi kysellä paikkoja sen jälkeenkin.

■ **Kotiseutumatka Pyhäjärvelle heinäkuussa 16-19.7.** Auton reitti: Mynämäki, Pori, Tampere, Helsinki, Vaalimaa, Viipuri ja Terijoki, jossa majoitumme hotelli Heliokseen (päivällinen ja aamiaisen). Seuraavana aamuna ajo Musakan Lomarantaan, jossa puolihoidto. 18.7. kotiseuturetkei Laatokan rantaan. Sortanlahti, Yläjärvi ja Lohijoki-Ylläppää. Ota mukaan pientä evästä (keitämme kahvit retkellä). Kuljettajana jo useimmalle tuttu Hannu Sorvari. Matkanvetojajana Laila Innanen, o.s. Inkinen. (Juuret Lohijoella). Tule mukaan hauskalta matkalle! Linja-autossa yhteislaulua ym. ohjelmaa. Ilmoittaudu mukaan puh. 040-504 9135. Mukaan sopii vielä 14 henkilöä. Tampere 4.4.2007, Laila Innanen

■ **Matka Pyhäjärvelle 22.-26.7.2007.** Majoitumme Lomarantaan Musakan Antille kauniin Pyhäjärven rantaan. Kotipaikoilla käynnin lisäksi teemme päivän retken Pietariin. Konnitsankyläiset joukolla mukaan. Tied. Seija Lintula Mäyrätie 16, 33430 Vuorentausta puh. 03-344 3032, gsm 040-526 6220.

vpl. **Pyhäjärvi**

Julkaisija: Vpl. Pyhäjärvi-Säätiö

Vastaavat toimittajat:
Salme Rintala
Korkeamäenkatu 26 A 26
37100 Nokia
puh. (03) 341 0551
salme.rintala@netti.fi
Reino Äikiä
32700 Huittinen
puh. (02) 566 213
matkapuh. 040 769 5775
fax (02) 566 218
reino.aikia@esanet.fi

Toimituksen osoite:
Reino Äikiä
32700 Huittinen
puh. (02) 566 213
matkapuh. 040 769 5775
fax (02) 566 218
reino.aikia@esanet.fi

Sivunvalmistus:
Oy Tyrvään Sanomat
Painopaikka: Satakunnan
Painotuote Oy, Kokemäki

Tilaushinnat: Koti- ja ulkomaat 25 euroa/vsk.

Ilmoitushinnat (pmm):
kuolinilmoitukset0,70 e
tekstissä0,80 e
pienin ilmoitus20 e
Hintoihin lisätään alv. 22%

Vpl. Pyhäjärvi -juhlat Tampereella 14.-15.7.2007